ЗМІСТ

Шантарам

Переглянути та купити книгу на **ridmi.com.ua**

Про книгу

Об авторе:

Грегори Дэвид Робертс — австралийский писатель.

После тяжелого развода Робертс стал наркозависимым. Это заставило его стать на скользкий путь разбоя. Он ограбил банк, а после — улетел в Индию где прожил десять лет, не утруждая себя честным трудом.

В 1990 году его поймали во Франкфурте и посадили в тюрьму. Несмотря на попытку побега, Робертс вернулся чтобы искупить вину перед обществом. Там, в одиночной тюремной камере, родилась идея романа «Шантарам», который принес ему славу. Участвовал в создании сценария для одноименного фильма по роману.

Почему стоит купить книгу «Шантарам» Грегори Дэвида Робертса?

«Шантарам» — красочная сказка об Индии, рассказанная настоящим разбойником. Все персонажи вымышлены, а события — реальны.

Запланирована экранизация романа на 2018 год. Главную роль исполнит Джонни Депп.

Отзывы о книге «Шантарам»:

«Шантарам» абсолютно уникален, дерзок и неистов. Он застигает в расплох человека с самым необузданным воображением».

Розділ 1

Багато років мандрував я світами, поки збагнув, що таке любов, доля і життєвий вибір, та найголовніше зрозумів тієї миті, коли мене били, припнувши ланцюгами до стіни. Мій розум волав од болю, та я усвідомлював, що навіть у цьому розіпнутому й безпорадному стані дух мій вільний — я можу ненавидіти своїх катів або пробачити їм. Відносна свобода, скажете ви, та коли ти відчуваєш тільки припливи і відпливи болю, вона відкриває перед тобою цілий усесвіт можливостей. І вибір поміж ненавистю і прощенням може стати історією твого життя.

У моєму випадку це довга історія, повна людей і подій. Я був революціонером, що розгубив свої ідеали в наркотичному тумані, філософом, що втратив самого себе в світі злочинності, й поетом, що змарнував свій дар у в'язниці суворого режиму. Я втік із цієї в'язниці, перелізши стіну поміж двома кулеметними вежами, і став найпопулярнішою в країні людиною — ні з ким не шукали зустрічі так наполегливо, як зі мною. Успіх переніс мене на край світу, до Індії, де я вступив до лав бомбейської мафії. Я був торговцем зброєю, контрабандистом і фальшивомонетником. Мене заковували в кайдани на трьох континентах, неодноразово я був поранений і вмирав з голоду. Я побував на війні й ішов у атаку під ворожим вогнем. І вцілів, тоді як люди навколо мене гинули. Здебільшого вони були кращі за мене, просто життя зійшло на манівці й, зіткнувшись на одному з крутих поворотів з чиєюсь ненавистю, любов'ю чи байдужістю, полетіло під три чорти. Дуже багато людей мені довелося поховати, і гіркота їхнього життя злилася з моєю гіркотою.

Але розпочинається моя історія не з них, і не з мафії, а з мого першого дня в Бомбеї. Доля закинула мене туди, втягнувши в свою гру. Склалося все для мене вдало: мені випала зустріч із Карлою Сааранен. Варто було мені зазирнути в її зелені очі — і я відразу пішов ва-банк, прийнявши всі умови. Тож моя історія, як і все інше в цьому житті, починається з жінки, з нового міста і з дрібки талану.

Перше, на що я звернув увагу в Бомбеї,— незвичний запах. Я відчув його вже в переході від літака до будівлі аеропорту — цей запах

був приємний, він збадьорив мене, коли я, вирвавшись на свободу, знову ступив у великий світ, проте він був мені не знайомий. Тепер я знаю, що це солодкий і тривожний запах надії, котра знищує ненависть, і водночас ядучий і кислий дух жадоби, котра знищує любов. Це запах богів і демонів, зруйнованих імперій і нових цивілізацій. Це блакитний запах морського бризу, що відчувається в будь-якій точці міста на сімох островах, і криваво-металевий запах машин. Це запах марноти і супокою, дух життєдіяльності шістдесятьох мільйонів істот, понад половина яких — людські істоти і щурі. Це запах любові й розбитих сердець, боротьби за виживання і жорстоких поразок, що гартують нашу мужність. Це запах десятка тисяч ресторанів, п'ятьох тисяч храмів, могильників, церков і мечетей, а також сотень базарів, де торгують парфумами, прянощами, пахощами і квітами. Карла назвала його найгіршим з найчарівніших ароматів, і вона мала рацію, як і завжди в своїх оцінках. І тепер, хай коли б я приїхав у Бомбей, перш за все я відчуваю цей запах — він вітає мене і каже, що я повернувся додому.

Друге, що відразу ж далося взнаки,— спекота. Вже за п'ять хвилин після кондиційованої прохолоди авіасалону я раптом відчув, що одяг прилип до тіла. Серце калатало, відбиваючи атаки незнайомого клімату. Кожен подих був маленькою перемогою організму в запеклій сутичці. Згодом я переконався, що цей тропічний піт не полишає тебе ні вдень, ні вночі, тому що він породжений вогкою спекою. Задушлива вологість перетворює всіх нас на амфібій; у Бомбеї ти вдихаєш разом з повітрям вологу і поступово звикаєш так жити, і навіть знаходиш у цьому задоволення — або виїжджаєш звідси.

І нарешті, люди. Асамці, джати і панджабці; уродженці Раджастану, Бенгалії і Таміл-Наду, Пушкара, Кочі й Конарака; каста воїнів, браміни й недоторканні; індуси, мусульмани, християни, буддисти, парси, джайни, анімісти; світлошкірі та смагляві, з зеленими, золотисто-карими або чорними очима,— всі обличчя і всі форми цього ні на що не схожого розмаїття, цієї незрівнянної краси, що зветься Індією.

Декілька мільйонів бомбейців плюс мільйон приїжджих. Двоє найкращих друзів контрабандиста — мул і верблюд. Мули допомагають йому переправити товар з країни в країну в обхід митних кордонів. Верблюди — простодушні мандрівники. Людина з

фальшивим паспортом втирається в їхнє товариство, і вони без зайвого галасу перевозять її, порушуючи кордон і самі того не підозрюючи.

Тоді все це було мені ще не відоме. Тонкощі контрабандного промислу я засвоїв значно пізніше. В той перший приїзд до Індії я діяв інстинктивно, і єдиною контрабандою, яку я перевозив, був я сам, моя тендітна свобода. У мене був фальшивий новозеландський паспорт, в якому замість фотографії колишнього власника була вклеєна моя світлина. Я виконав цю операцію самостійно і небездоганно. Рядову перевірку паспорт повинен був витримати, але якби у митників виникли підозри і вони зв'язалися з посольством Нової Зеландії, підробка дуже швидко розкрилася б. Тому відразу по вильоту з Окленда я почав шукати в літаку групу туристів і виявив товариство студентів, що вже не вперше летіли цим рейсом. Розпитуючи їх про Індію, я зав'язав з ними знайомство і до митного контролю в аеропорту пішов з ними. Індійці подумали, що я належу до цієї розкріпаченої і нехитрої братії, і обмежилися поверховим оглядом.

Уже самотою я вийшов з будівлі аеропорту, і на мене тут-таки накинулося пекуче сонце. Відчуття свободи п'янило: ще одна стіна подолана, ще одна межа позаду, я можу йти, куди мені заманеться. Минуло вже два роки після моєї втечі, але життя оголошеного поза законом — безперервна втеча і вдень, і вночі. І хоча я не почувався по-справжньому вільним, я з надією і боязким збудженням чекав зустрічі з новою країною, де житиму з новим паспортом, набуваючи нових тривожних складок під сірими очима на своєму молодому обличчі. Я стояв на пішохідній доріжці під перекинутою блакитною чашею розпеченого бомбейського неба, і серце моє було чисте й переповнене надіями, мов світанок на Малабарському узбережжі[1].

— Сер! Сер! — почувся голос позад мене.

Хтось ухопив мене за руку. Я зупинився. Всі мої м'язи напружилися, але я погамував страх.

Тільки не бігти. Тільки не піддаватися паніці.

Я обернувся.

Переді мною стояв маленький чоловічок у брунатній уніформі, тримаючи в руках мою гітару. Він був не просто маленький, а крихітний, справжній карлик з перелякано-безневинним виразом обличчя, ніби в недоумка якого.

— Ваша музика, сер. Ви загубили свою музику, ні?

Либонь, я забув її біля «каруселі», де отримував багаж. Але звідки цей чоловічок дізнався, що гітара моя? Коли я полегшено усміхнувся, він усміхнувся мені у відповідь з тією безпосередністю, якої ми зазвичай уникаємо, щоб не здаватися простаками. Він віддав мені гітару, і я помітив, що між пальцями у нього перетинки, немов у качки. Я витягнув з кишені декілька банкнот і простягнув йому, але він незграбно позадкував від мене на своїх дебелих ногах.

— Гроші — ні. Ми тут повинні допомагати. Ласкаво просимо до Індії,— вимовив він і задріботів геть, загубившись у юрмі.

Я купив квиток до центру в кондуктора Ветеранської автобусної лінії. За кермом сидів відставний військовослужбовець. Побачивши, з якою легкістю злітають на дах мій наплічник і саквояж, я вирішив залишити гітару при собі. Я влаштувався на задній лавці поряд з двома туристами. Автобус швидко наповнювався місцевими мешканцями і приїжджими, здебільшого молоддю, котра не мала грошей на таксі.

Коли салон був майже повний, водій обернувся, окинув нас грізним поглядом, чвиркнув крізь відчинені двері струменем яскраво-червоного соку плодів бетелевої пальми й оголосив, що ми рушаємо:

— *Тгик гайн, чало*[2]*!*

Двигун заревів, шестерні зі скреготом зчепилися, і ми зі страшенною швидкістю рвонули вперед крізь натовп носіїв і пішоходів, які шарахалися убік, в останню секунду випурхуючи з-під коліс автобуса. Наш кондуктор, що їхав на підніжці, поливав їх при цьому добірною лайкою.

Спершу в місто вела широка сучасна магістраль, обсаджена деревами і кущами. Це нагадувало охайний чепурний пейзаж навколо міжнародного аеропорта в моєму рідному Мельбурні. Заколисаний цією схожістю, я був приголомшений, коли дорога раптово звузилася, — можна було подумати, що цей контраст задумали зумисно для того, щоб уразити приїжджого. Декілька смуг руху злилися в одну, дерева зникли, і замість них обабіч дороги з’явилися нетрища — мені аж недобре стало, коли я їх угледів. Цілі акри нетрищ тяглися вдалину хвилястими чорно-коричневими дюнами, зникаючи на обрії в гарячому мареві. Жалюгідні халупи були споруджені з бамбукових тичок, очеретяних рогож, обрізків пластмаси, паперу, ганчір’я. Вони тулилися одна до одної; подекуди між ними звивалися вузькі проходи. На всьому

просторі, що розкинувся перед нами, не було видно жодної споруди понад людський зріст.

Здавалося неймовірним, що сучасний аеропорт з натовпом забезпечених туристів розташований всього за декілька кілометрів од цього притулку розбитих і розвіяних за вітром сподівань. Перше, що спало мені на думку: десь була страшенна катастрофа, і це табір, у якому втікачі знайшли тимчасовий притулок. За місяць по тому я зрозумів, що жителів нетрищ і справді можна вважати втікачами — їх зігнали сюди з їхніх сіл убогість, голод, масові вбивства. Щотижня в місто прибували п’ять тисяч утікачів, і так було тиждень у тиждень, рік у рік.

Автобус котився повз ті халупи, сотні сіромах ставали тисячами, тисячі — десятками тисяч, і мене аж тіпало. Я соромився свого здоров’я, своїх грошей. Якщо ви в принципі здатні відчувати такі речі, то перше несподіване зіткнення зі знедоленими буде для вас болісне, як звинувачення. Я грабував банки і промишляв наркотиками, тюремники били мене так, що кістки тріщали. В мене неодноразово всаджували ножа, й у відповідь я робив те саме. Я втік із в’язниці, перелізши високу стіну в найвиднішому місці. І все-таки це море людського страждання, що тяглося до самісінького обрію, різонуло мене по очах. Я немов напоровся на ножа.

Почуття сорому і провини пекло мене дедалі дужче, я аж кулаки стискав. «Що це за уряд,— думав я,— що це за система, яка допускає таке?»

А нетрища знай тягнулися і тягнулися обабіч дороги; зрідка впадали в око пишні контори й офіси, а також обшарпані багатоквартирні будинки, заселені тими, хто був трохи багатший. А за ними знову тягнулися нетрища, і їхній вигляд позбавив мене будь-якої пошани до цієї країни. Я з якимсь трепетом почав спостерігати за людьми, що жили в цих руїнах. Ось нахилилася жінка, щоб зачесати вперед чорне пасмо волосся. Ще одна купала дітей у мідній мисці. Чоловік вів трьох кіз з червоними стрічками, прив’язаними до нашийників. Хтось голився перед надколотим люстерком. Всюди гралися діти. Люди тягнули відра з водою, ремонтували якусь халупу. І всі вони усміхалися і реготали.

Автобус зупинився, і коло мого вікна з хатини вийшов чоловік. Це був європеєць, білий, як і туристи в нашому автобусі, тільки весь його

одяг складався з клаптя полотна, обгорнутого довкола торсу. Чоловік потягнувся, позіхнув і почухав свій голий живіт. Від нього віяло просто-таки коров'ячою безтурботністю. Я позаздрив його супокою і тим усмішкам, якими його вітав гурт людей, що прямували до дороги.

Автобус рушив, і чоловік лишився позаду. Але зустріч з ним змінила моє сприйняття того світу. Він був таким самим іноземцем, як і я, і це дозволило мені уявити самого себе в цім середовищі. Те, що здавалося мені чужим і дивним, раптом стало реальним, цілком можливим і навіть захопливим.

Тепер я бачив, які працьовиті ці люди, скільки старання й енергії вкладають у свою роботу. Скрізь було чисто: підлоги без єдиної плямочки, блискучий металевий посуд, складений охайними гірками. І нарешті я звернув увагу на те, що повинен був помітити з самого початку,— ці люди були напрочуд гарні: жінки, вбрані у червоні, блакитні й золотаві сарі, ходили босоніж серед цієї тісноти й убозтва з терплячою, майже неземною грацією, чоловіки були білозубі, з видовженими очима, а худенькі дітлахи видавалися доброзичливими і веселими. Старші гралися з малюками, у багатьох на колінах сиділи їхні маленькі брати і сестри. І вперше за останні півгодини я всміхнувся.

— Так, жалюгідне видовище,— озвався молодик, що сидів поряд зі мною, дивлячись у вікно.

Це був канадець, як можна було зрозуміти з емблеми — кленового листа — у нього на куртці,— рослявий, кремезний, з блакитними очима і каштановою чуприною по плечі. Приятель був його зменшеною копією,— вони навіть одягнені були однаково: до білого зачовгані джинси, м'які куртки з набивного ситцю і сандалі на ногах.

— Що?

— Ви тут уперше? — запитав він замість відповіді, а коли я кивнув, сказав: — Я так і думав. Далі буде трохи краще — менше нетрів і всього цього. Але хороших місць ви в Бомбеї не знайдете — найвідсталіше місто у всій Індії, можете мені повірити.

— Що так, то так,— озвався його приятель.

— Щоправда, нам дорогою трапиться декілька гарних храмів, цілком пристойні англійські будинки з кам'яними левами, мідні вуличні ліхтарі тощо. Але це не Індія. Справжня Індія біля Гімалаїв, у

Маналі, в релігійному центрі Варанаси або на південному узбережжі, в Кералі. Справжня Індія не в містах.

— І куди ви прямуєте?

— Ми зупинимося в ашрамі[3] у раджнішитів[4], у Пуні. Це найкращий ашрам у всій країні.

І дві пари прозорих блакитних очей втупилися у мене мало не обвинувачувально, як властиво людям, переконаним, що вони знайшли єдино правильний шлях.

— А ви затримаєтеся тут?

— У Бомбеї, ви маєте на увазі?

— Так, ви збираєтеся зупинитися десь у місті чи сьогодні ж поїдете далі?

— Не знаю ще,— відповів я і відвернувся до вікна.

Це було правдою: я не знав, чи хочу я провести в Бомбеї якийсь час, чи відразу кудись поїду. В ту мить мені було байдуже, я був тим, кого Карла назвала якось найнебезпечнішою і найцікавішою істотою на світі,— крутим чолов'ягою, котрий не бачить перед собою ніякої мети.

— Я не маю певних планів,— сказав я.— Можливо, недовго побуду в Бомбеї.

— А ми переночуємо тут, а вранці поїздом вирушимо в Пуну. Якщо хочете, ми можемо зняти номер на трьох. Це набагато дешевше.

Я подивився в його безхитрісні блакитні очі. «Мабуть, спочатку краще поселитися разом з ними,— подумав я.— Їхні документи і простодушні усмішки послужать прикриттям для мого фальшивого паспорта. Може, так буде безпечніше».

— І так буде безпечніше,— додав він.

— Це точно,— погодився його товариш.

— Безпечніше? — запитав я недбалим тоном, внутрішньо насторожившись.

Автобус збавив хід, прямуючи вузькою ущелиною поміж три- і чотириповерховими будинками. Назад і вперед снували автомобілі, автобуси, вантажівки, велосипеди, буйволові вози, моторолери і пішоходи, з надприродною спритністю витанцьовуючи свій цілеспрямований танок. Крізь відчинені вікна нашого пошарпаного автобуса долинали запахи прянощів, парфумів, вихлопних газів і гною — суміш ядуча, але стерпна. Гучні голоси намагалися перекричати

екзотичну музику, що лллялася зусібіч. Тут і там величезні афіші рекламували індійські кінофільми.

— Набагато безпечніше. Бомбей — пастка для простаків. Тутешні вуличні хлопчаки обдеруть вас краще, ніж казино.

— Це мегаполіс, друже,— озвався низенький канадець.— А вони всі однакові. Те ж саме в Нью-Йорку, Ріо чи Парижі. Всюди бруд і шахрайство. Та ви і самі, напевне, уявляєте, що таке мегаполіс. Коли ви виберетеся з цього міста, то полюбите Індію. Це велика країна, але міста всі загиджені.

— А ці чортові готелі теж беруть участь в обдиранні,— додав рослявий.— Вас можуть обікрасти, поки ви сидите в своєму номері й палите травичку. Вони в змові з поліцією — тільки й думають, як потрусити з вас готівку. Тому найнадійніше — триматися гуртом, повірте моєму досвіду.

— І постарайтеся хутчій утекти з міста,— сказав низький.— Матінко рідна! Гляньте!

Автобус звернув на широкий бульвар. З одного боку тяглася низка валунів, що спускалися аж до океану. Поміж тими скелями виднілися убогі хатини, схожі на почорнілі уламки якогось старовинного корабля. І ті халупи горіли.

— Хай йому біс! Цей хлопець палає живцем! — закричав рослявий канадець, показуючи на чоловіка, що біг до моря.

Одяг і волосся хлопця були охоплені полум’ям. Він послизнувся і впав. До нього підбігли жінка з дитиною і почали збивати полум’я своїм одягом і голіруч. Їхні сусіди гасили пожежу у власних домівках або просто стояли і дивилися, як догоряють їхні халупи.

— Ви бачили? Цьому хлопцю не вижити, це точно.

— А щоб йому... ти маєш рацію! — видихнув низенький.

Наш водій збавив хід, щоб подивитися на пожежу, але потім знову натиснув на газ. Жодне авто не зупинилося. Обернувшись, я дивився крізь заднє вікно автобуса, аж низенькі горбки халуп перетворилися на чорні крапки, а дим пожарища став стишеним шепотом лиха, якого вже не відвернути.

Наприкінці довгого бульвару, що тягнувся понад океаном, ми звернули ліворуч і виїхали на широку вулицю, забудовану сучасними спорудами. Біля входу до фешенебельних готелів стояли під різнобарвними тентами ліврейні швейцари. В зелені садів потопали

шикарні ресторани. Виблискували на сонці склом і міддю фасади авіакомпаній та інших установ. Під великими парасольками ховалися від сонця торгові ятки. Чоловіки носили ділові костюми західного зразка і міцне взуття, жінки були вбрані в дорогі шовки. В офіси вони заходили з серйозним виразом на обличчях.

Всюди впадав у око разючий контраст поміж минулим і сьогоденням. Запряжений буйволами драбиняк зупинився на світлофорі поруч із модним спортивним автомобілем. Чоловік присів, щоб сходити до вітру, за сумнівним укриттям у вигляді тарілки супутникової антени. Електронавантажувач розвантажував товар зі старезного воза на дерев'яних колесах. Далеке минуле наполегливо пробивалося крізь бар'єри часу у власне майбутнє. Мені це подобалося.

— Під'їжджаємо,— оголосив мій сусіда.— Середмістя зовсім поряд. Правда, це не зовсім те, що ми зазвичай розуміємо під міським центром,— просто район, де зосереджені дешеві туристські готелі. Він називається Колаба. Ну, от ми і на місці.

Хлопці дістали з кишень паспорти і дорожні чеки і засунули їх просто в штани. Низенький навіть зняв годинника і запхнув його разом з паспортом, грошима та іншими цінностями в труси, від чого став схожий на якусь сумчасту тварину. Помітивши мій погляд, він посміхнувся:

— Гей,— розтягнув він губи,— обережність не завадить.

Підвівшись, я пропхався до передніх дверей. Коли ми зупинилися, я вийшов першим, але застряв у натовпі людей, що оточили автобус. Це були посильні з готелів, торговці наркотиками та інші вуличні комерсанти. Вони волали ламаною англійською, пропонуючи дешеве житло й інші послуги. Попереду всіх коло дверей автобуса був маленький чоловічок з великою, майже ідеально круглою головою, одягнений у бавовняну сорочку і парусинові штани. Він гаркнув на юрму, щоб вона замовкла, і звернувся до мене з найширшою усмішкою, яку я в житті бачив:

— Доброго ранку, знамениті сери! Ласкаво просимо в Бомбей! Ви потребуєте чудових дешевих готелів, авжеж?

Він дивився мені в очі, й була в усмішці не просто радість, а справжнісінька втіха, що проникала мені просто в серце. Ми лише секунду дивилися один на одного, але цього мені було досить, щоб

вирішити, що я можу довіритися цій маленькій людині з великою усмішкою. Це виявилося одним із найвдаліших рішень у моєму житті, хоча тоді я, звісно, цього ще не знав.

Пасажири, що полишали автобус, відбивалися від юрми заманювачів, що їх обліпила. Два канадці безперешкодно проклали собі шлях крізь натовп, нагородивши однаковою широкою усмішкою обидві супротивні сторони. Дивлячись, як вправно вони пропихаються крізь юрму, я вперше звернув увагу на те, які це здорові, енергійні й симпатичні хлопці, і подумав, що треба прийняти їхню пропозицію винайняти спільний номер. З ними я міг бути певен, що ніхто й не запідозрить у мені втікача з в'язниці.

Чоловічок ухопив мене за рукав і потяг за автобус. Кондуктор з мавпячою спритністю заліз на дах і скинув мій наплічник і саквояж. Інші пакунки і валізи посипалися на брук зі страхітливим гуркотом. Пасажири кинулися рятувати своє майно, а мій провідник знову відвів мене убік.

— Мене звуть Прабакер,— мовив він по-англійському з мелодійним акцентом.— А яке твоє добре ім'я?

— Моє добре ім'я Ліндсей,— збрехав я відповідно до свого паспорта.

— Я бомбейський гід. Дуже чудовий бомбейський гід, вищий клас. Весь Бомбей я знаю дуже добре. Ти хочеш побачити все-все-все. Я точно знаю, де ти знайдеш цього більше всього. Я можу показати тобі навіть більше, ніж усе.

Канадці підійшли до нас, і Прабакер гаркнув на своїх колег. Ті відступили на декілька кроків, пожираючи очима наші пожитки.

— Перш за все я хочу побачити пристойний і дешевий готельний номер,— сказав я.

— Зрозуміло, сер! — засяяв Прабакер.— Я можу відвести тебе в дешевий готель, і в дуже дешевий готель, і в дуже-дуже дешевий готель, і навіть в такий дешевий готель, що ніхто з нормальним розумом ніколи там не зупиняється.

— О'кей. Веди нас, Прабакере. Подивимося, що ти можеш нам запропонувати.

— Одну хвилину,— втрутився рослявий канадець.— Ви збираєтеся заплатити цьому типу? Я хочу сказати, що і без нього знаю,

де зупинитися. Не ображайся, друже,— я певен, ти чудовий гід і все таке, але ти нам не потрібний.

Я подивився на Прабакера. Його великі темно-карі очі вивчали моє обличчя з веселою приязню. Я ніколи не зустрічав менш агресивної людини, ніж Прабакер Харре: нездатний він був підвищити голос чи підняти на когось руку — це видно було з перших хвилин нашого знайомства.

— А ти що скажеш, Прабакере? — запитав я його з жартівливою серйозністю.— Потрібний ти мені?

— О так! — закричав він.— Ти так потребуєш мене, що я майже плачу від співчуття до твоєї ситуації! Тільки Господь знає, які жахливі речі з тобою коїтимуться в Бомбеї без мого супроводу твого тіла.

— Я заплачу йому,— сказав я канадцям; знизавши плечима, вони узяли свої речі.— О'кей. Ходімо, Прабакере.

Я хотів підняти торбу, але Прабакер відразу ж учепився за неї.

— Я ношу твій багаж,— ввічливо, але наполегливо мовив він.

— Це ні до чого. Я і сам чудово впораюся.

Широка усмішка скривилася в благальну гримасу.

— Будь ласка, сер. Це моя робота. Я сильний на спині. Без проблем. Ти побачиш.

Все моє нутро повставало проти цього.

— Ні-ні.

— Будь ласка, містере Ліндсею. Це моя честь. Дивися на людей.

Прабакер простягнув руку, показуючи на своїх товаришів, яким вдалося здобути клієнтів. Всі вони, схопивши торби, валізу або рюкзаки, діловито і рішуче тягли свою здобич в потрібному напрямі.

— Ну, гаразд...— пробурмотів я.

Це була перша з моїх капітуляцій перед ним, які надалі стали характерною рисою наших стосунків. Його кругле обличчя знову розпливлося в усмішці; я допоміг йому завдати торбу на спину. Прабакер пригнувся і, витягнувши шию, подався вперед. Я великими кроками швидко наздогнав його і подивився на його напружене обличчя. Я почувався білим бваною[5], що використовує тубільця як в'ючну худобину, і це було мерзенне відчуття.

Але маленький індієць сміявся і розповідав про Бомбей і визначні пам'ятки, які слід подивитися, показуючи час від часу на цікавинки, що траплялися нам дорогою і вітаючи усмішкою знайомих. До

канадців він ставився з шанобливою приязню. І він таки був сильний — набагато дужчий, ніж здавалося з першого погляду. За п’ятнадцять хвилин, що ми йшли до готелю, він жодного разу не зупинився.

Піднявшись укритими мохом східцями величезної кам’яниці, що була обернена фасадом до моря, ми опинилися в «Індійському готелі». На кожному з поверхів, які ми проходили, були вивіски: «Готель Апсара», «Готель „Зірка Азії“», «Приморський готель». Як можна було зрозуміти, в одній будівлі містилися чотири готелі, в кожному була своя обслуга, фірмовий набір послуг і особливий стиль.

Ми увійшли до маленького холу. За сталевою конторкою біля коридору, що провадив до номерів, сидів кремезний індієць в білій сорочці і чорній краватці.

— Ласкаво просимо,— сказав він, обережно всміхнувшись і продемонструвавши дві ямки на щоках.— Ласкаво просимо, молоді джентльмени.

— Ну й діра,— пробурмотів високий канадець, оглядаючи фанерні перегородки з облупленою фарбою.

— Це містер Ананд,— поспішив представити портьє Прабакер.— Найкращий менеджер найкращого готелю в Колабі.

— Заткнися, Прабакере,— буркнув містер Ананд.

Усмішка Прабакера стала ще ширша.

— Бачиш, який чудовий менеджер цей містер Ананд? — прошепотів він мені. Потім він обернув свою усмішку до чудового менеджера.— Я привів вам трьох добірних туристів, містере Ананде. Найкращі мешканці для найкращого готелю, от як!

— Заткнися, я сказав! — гаркнув Ананд.

— Скільки? — запитав низенький канадець.

— Прошу? — пробурмотів Ананд, продовжуючи спопеляти поглядом Прабакера.

— Один номер, три душі, на одну ніч. Скільки це коштуватиме?

— Сто двадцять рупій.

— Що?! — вибухнув канадець.— Ви жартуєте?

— Це дуже багато,— підтримав його товариш.— Ходімо звідси.

— Без проблем,— кинув Ананд.— Можете йти куди завгодно.

Вони почали збирати свої пожитки, але Прабакер відчайдушно вигукнув:

— Ні-ні! Це найчарівніший з усіх готелів. Будь ласка, підніміться у номер! Будь ласка, містере Ліндсею, погляньте на цей чудовий номер!

На мить запанувала тиша. Молоді канадці забарилися на порозі. Ананда раптом незвичайно зацікавило щось в книзі, куди він записував мешканців. Прабакер схопив мене за рукав. Я вже встиг пройнятися симпатією до мого гіда, і мені імпонувала манера, з якою тримався Ананд. Він не підлабузнювався і не умовляв залишитися, надавши нам змогу самим вирішувати, погоджуватися на його умови чи ні. Він підвів очі від журналу і зустрівся зі мною поглядом. Це був прямий і чесний погляд людини, що з повагою ставиться до інших людей.

— Хочу поглянути на цей чарівний номер,— сказав я.

— Так! — засміявся Прабакер.

— Ну, гаразд,— погодилися канадці, зітхаючи і всміхаючись.

— У кінці коридору,— всміхнувся Ананд у відповідь, знімаючи ключ від номера з гачка і кладучи його переді мною на конторку разом з прикріпленим до нього важким латунним номерком.— Остання кімната праворуч.

Це була велика кімната з трьома ліжками, одним вікном з краєвидом на море і ще кількома вікнами, що виходили на галасливу вулицю. Фарба по кутках відстала від стін і позакручувалася спіраллю. Стеля була в павутинні тріщин. Бетонна підлога була нерівна і хвиляста, на ній виступали горбки незрозумілого походження. Крім ліжок, тут були ще три тумбочки з клеєної фанери й обшарпаний туалетний столик з надколотим дзеркалом. Наші попередники залишили свічку в пляшці з-під ірландського лікеру «Бейліс», вирізану з календаря і прикріплену скотчем до стіни репродукцію, де була зображена неаполітанська вулична сценка, і дві охлялі повітряні кульки, прив’язані до ґрат вентиляційного отвору.

— Я беру номер,— зважився я.

— Так! — вигукнув Прабакер і тут-таки кинувся назад у хол.

Мої попутники подивилися один на одного і розсміялися.

— З цим диваком марно сперечатися. Він схибнутий,— заявив рослявий.

— Авжеж,— гмикнув низький і, нахилившись, понюхав простирадла на одному з ліжок, а потім обережно сів на нього.

Прабакер повернувся разом з Анандом, що тримав у руках товсту книгу запису мешканців. Поки ми по черзі вносили до неї відомості про себе, Ананд перевірив наші паспорти. Я сплатив за тиждень уперед. Ананд повернув паспорти канадцям, а моїм почав замислено поплескувати себе по щоці.

— Нова Зеландія? — мовив він.

— Так, і що? — спохмурнів я.

Потому як я скоротив двадцятирічний термін свого ув'язнення, Австралія оголосила мене в розшук, і моє ім'я числилося в Інтерполі серед утікачів. «Що йому відомо? — подумав я.— До чого він хилить?»

— Гм-м. О'кей. Нова Зеландія, так Нова Зеландія. Можливо, ви захочете покурити, випити пива чи віскі, розміняти гроші, найняти дівчат, провести час у гарному товаристві, то зверніться до мене, *на*[6]*?*

Він повернув мені паспорт і, кинувши грізний погляд на Прабакера, покинув кімнату. Гід, що стояв коло дверей, відсахнувся від нього, зіщулившись і заразом щасливо посміхаючись.

— Велика людина, чудовий менеджер,— випалив він після відходу Ананда.

— Прабакере, у вас тут часто зупиняються новозеландці?

— Не дуже часто, містере Ліндсею. Але вони всі дуже чудові особи. Сміються, палять, п'ють, вночі займаються сексом з жінками, а потім знову сміються, палять і п'ють.

— Угу. Ти випадково не знаєш, де я міг би дістати трохи гашишу, Прабакере?

— Я не знаю?! Я можу дістати одну толу[7], один кілограм, десять кілограмів, і я навіть знаю, де цілий склад гашишу.

— Цілий склад мені не потрібний. Я просто хочу покурити.

— Так сталося, що у мене в кишені є одна тола — десять грамів найкращого афганського чарасу[8]. Ти хочеш купити?

— За скільки?

— Двісті рупій,— запропонував він з надією в голосі.

Я підозрював, що він завищив ціну принаймні удвічі, але навіть при цьому двісті рупій — близько дванадцяти американських доларів за тодішнім курсом — складали одну десяту того, що просили в Австралії. Я дав йому цигарковий папір і пачку тютюну.

— О’кей. Скрути цигарку, я спробую. Якщо мені сподобається гашиш, я куплю його.

Мої сусіди по камері розляглися на двох паралельних ліжках, і коли Прабакер витягнув з кишені порцію гашишу, подивилися один на одного з однаковим виразом, звівши брови і стиснувши губи. Вони зачаровано спостерігали за тим, як маленький індієць, ставши навколішки біля туалетного столика, згортає самокрутку.

— Ви певні, що чините розумно, приятелю?

— А якщо вони підстроїли це навмисне, щоб звинуватити нас у вживанні наркотиків?

— Я думаю, Прабакеру можна довіряти. Навряд чи це пастка,— відповів я, розгортаючи свою похідну ковдру і застеляючи ліжко біля вікна.

На підвіконні була влаштована поличка, і я почав викладати на неї свої дрібнички, сувеніри і талісмани — чорний камінчик, що його мені вручив якийсь малюк у Новій Зеландії, скам’янілу хатку равлика і браслет з кігтів яструба. Я ховався від правосуддя. У мене не було свого дому і своєї країни, тож я возив з собою речі, які мені дали друзі: величезну аптечку, малюнки, вірші, мушлі, пір’я. Навіть одяг і взуття придбали для мене вони. Тут не було неістотних дрібниць; підвіконня стало тепер моєю домівкою, а всі ці сувеніри — моєю батьківщиною.

— Якщо ви боїтеся, хлопці, то можете вийти погуляти або почекати надворі, поки я палю. А потім я покличу вас. Просто я обіцяв своїм друзям, що, потрапивши до Індії, насамперед закурю гашиш і при цьому думатиму про них. До того ж мені здалося, що портьє дивиться на це крізь пальці. У нас можуть бути неприємності через куріння в готелі, Прабакере?

— Куріння, випивка, музика, танці, секс у готелі — без проблем, — запевнив нас Прабакер, піднявши на мить голову від свого заняття і розплившись в усмішці.— Все вирішується без проблем. Окрім бійок. Бійка — це погані манери в «Індійському готелі».

— От бачите? Без проблем.

— І ще смерть,— додав Прабакер, задумливо покрутивши круглою головою.— Містер Ананд не любить, коли тут вмирають.

— Що-що? Що він верзе?

— Він що, серйозно? Хай йому біс, бракує тільки, щоб тут умирали! Господи Ісусе!

— Смерть для вас теж не проблема, *баба*[9],— заспокоїв Прабакер канадців, пропонуючи їм акуратно згорнуту цигарку. Високий канадець узяв її і злегка затягнувся.— Не дуже багато людей вмирає тут в «Індійському готелі», здебільшого наркомани з кістлявими обличчями. Для вас із вашими такими гарними великими вгодованими тілами немає проблем.

Він з усмішкою вручив мені самокрутку. Затягнувшись, я віддав цигарку йому, і він з неприхованим задоволенням затягнувся теж, а потім знову передав її канадцям.

— Хороший чарас, еге ж?

— Так, він дійсно хороший,— відповів високий канадець, посміхаючись від душі.

Відтоді ця широка щира усмішка асоціюється у мене з Канадою і її жителями.

— Беру,— сказав я. Прабакер передав мені десятиграмову плитку, я розламав її на дві половини й одну з них кинув найближчому канадцеві.

— Тримайте. Буде, чим розважитися завтра в поїзді дорогою в Пуну.

— Дякую,— відгукнувся він.— Слухай, а ти класний. Трохи схибнутий, але класний.

Я дістав із саквояжа пляшку віскі. Це також було виконання обіцянки, даної одній з новозеландських подруг. Вона просила мене випити на згадку про неї, якщо мені вдасться щасливо дістатися Індії з фальшивим паспортом. Ці маленькі ритуали — цигарка, віскі — були важливі для мене. Я був певен, що назавжди втратив і свою сім'ю, і друзів; щось підказувало мені, що я ніколи їх більше не побачу. Я був сам у цілому світлі, без всякої надії на повернення додому, і все моє минуле життя було в спогадах, талісманах та інших заставах любові.

Я вже хотів був прикластися до пляшки, але, передумавши, запропонував її спочатку Прабакеру.

— Грандіозне спасибі, містере Ліндсею,— зрадів він, округливши очі від задоволення. Закинувши голову, він вилив порцію віскі собі в рот, не торкаючись губами шийки.— Це найкраще віскі, «Джоні Вокер», вищий клас. Так.

— Ковтни ще, якщо хочеш.

— Дякую, однісінький ковточок...— він ще раз лигнув віскі, виллявши його просто в горлянку. Зробивши паузу, він облизнувся, потім підняв пляшку утретє.— Прошу вибачення, ох... великого прощення. Це таке хороше віскі, що воно викликає в мене кепські манери.

— Послухай, якщо віскі тобі так подобається, можеш залишити пляшку собі. У мене є ще одна. Я купив їх у літаку без мита.

— О, дякую!..— відповів Прабакер, але при цьому чомусь похнюпився.

— У чому справа? Ти не хочеш віскі?

— Хочу, хочу, містере Ліндсею, дуже серйозно хочу. Але якби я знав, що це *моє* віскі, а не *твоє*, то не пив би так захланно.

Канадці розреготалися.

— Знаєш що, Прабакере, я віддам тобі другу пляшку, а відкоркована ми зараз розіп'ємо. Йде? І ось двісті рупій за куриво.

Усмішка знову розцвіла, і Прабакер, обмінявши почату пляшку на цілу, ніжно притиснув її до грудей.

— Але, містере Ліндсею, ти робиш помилку. Цей чудовий чарас коштує одну сотню рупій, не дві.

— Угу.

— Так, одну сотню рупій тільки,— вимовив він, з рішучим виглядом повертаючи мені одну з купюр.

— Добре. Знаєш, Прабакере, я нічого не їв у літаку, і непогано б тепер пообідати. Ти можеш показати мені який-небудь пристойний ресторан ?

— З безперечною упевненістю, містере Ліндсею, сер! Я знаю такі гарні ресторани з такою чудовою їжею, що твоєму шлунку буде аж недобре від щастя.

— Ти мене переконав,— сказав я, підводячись і засовуючи в кишеню паспорт і гроші.— Ви підете, хлопці?

— Що, на вулицю? Ви жартуєте.

— Може, згодом. Але ми чекатимемо вашого повернення і постережемо ваші речі.

— О'кей. Як хочете. Я повернуся за пару годин.

Прабакер з увічливості вийшов першим, послужливо вклоняючись. Я попрямував за ним, але перш ніж я встиг зачинити двері, високий канадець кинув мені:

— Послухайте... ви обережніше там, на вулиці. Адже ви тут нічого не знаєте. Нікому не можна довіряти. Це не село. Індійці в місті — це... ну, загалом, побережіться, гаразд?

Ананд заховав мій паспорт, дорожні чеки й основну масу грошей в сейф, видавши мені розписку, і я вийшов на вулицю. Попередження канадців звучали у мене у вухах, мов крики чайок над рибинами, що метають ікру на мілководді.

Прабакер привів нас у готель широким і досить пустельним проспектом, який починався біля високої кам'яної арки під назвою Брама Індії і окреслював дугу над берегом затоки. А вулиця, що починалася з другого боку тієї арки, була геть захаращена автами і людським натовпом. Сотні людей вешталися туди-сюди або стояли і балакали. По всій довжині вулиці впритул один до одного тіснилися крамниці, ресторани і готелі. На тротуарі перед крамницями і ресторанами були влаштовані невеликі ятки, де господарювали два або три продавці. Серед них були африканці, араби, європейці, індійці. Йдучи по тротуару, ви весь час чули нову мову і нову музику, кожен ресторан підмішував у киплячу повітряну суміш свої запахи.

У суцільному потоці авт виднілися вози, запряжені буйволами, а також ручні візки, якими розвозили кавуни і мішки з рисом, прохолодні напої й вішалки з одягом, цигарки і шматки криги. У руках мелькали гроші — це був чорний ринок валюти, пояснив мені Прабакер. Товсті пачки банкнот передавалися і перераховувалися цілком відкрито. На кожному кроці траплялися жебраки, фокусники й акробати, заклинателі змій, музики й астрологи, хіроманти, сутенери і гендлярі наркотиками. З верхніх вікон будинків раз у раз без попередження викидали всяку погань, на тротуарах і навіть на бруківці височіли цілі купи покидьків, де бенкетували ситі щурі.

Перше, що впадало в око, була неймовірна кількість жебраків, які демонстрували всілякі хвороби, каліцтва та інші лиха. Вони зустрічали вас у дверях ресторанів і крамниць, виловлювали на вулиці, дошкуляючи професійно відпрацьованими голосіннями. Як і нетрища, вперше побачені з вікна автобуса, це неприкрите страждання викликало в мене сором. Однак, пропихаючись услід за Прабакером крізь натовп, я звернув увагу на інший, не такий потворний бік їхнього життя. На порозі якоїсь халупи гурт жебраків грав у карти; якийсь сліпий наминав рибу з рисовим гарніром у товаристві друзів; дітвора,

голосно сміючись, по черзі каталася разом з безногим калікою на його візку.

Дорогою Прабакер скоса зиркав на мене.

— Подобається наш Бомбей?

— Страшенно подобається,— відповів я.

На мій погляд, місто було чарівне. Воно було дике і розбурхувало уяву. Романтичні споруди епохи британського панування чергувалися з дзеркальними баштами сучасних бізнес-центрів. З кожної крамниці та з кожного авта ллялася музика. Барви сліпили очі, од пахощів ішла обертом голова. А усмішки на обличчях людей тут зустрічалися частіше, ніж у будь-якому іншому місті.

Та головне — Бомбей був вільним містом. У всьому тут відчувався невимушений, нічим не скутий дух, і я мимоволі відгукувався на нього всім серцем. Усвідомлюючи, що ці чоловіки і жінки вільні, я вже не так потерпав од ніяковості й сорому, коли бачив жебраків і нетрища. Ніхто не проганяв жебраків з вулиці, ніхто не виганяв мешканців нетрищ з їхніх хатин. Хоч яке тяжке було їхнє життя, вони збували час на тих самих проспектах і в тих самих парках, що й заможні люди. Всі вони були вільні. Це було вільне місто. Я закохався в нього.

Звісно, я трохи губився в цьому вировиську протилежних інтересів; безцеремонне жебрацтво і шахрайство бентежили мене. Я не розумів мов, які чув. Мені були не знайомі культури, представлені різним одягом, сарі, тюрбанами. Я ніби дивився екстравагантну постановку якоїсь хитромудрої п’єси, гадки не маючи про її зміст, проте все воно несамохіть викликало в мене радісну усмішку. За мою голову призначили винагороду, за мною гналися, та я почувався так, наче відірвався від погоні. Коли ти вислизаєш від переслідування, кожен день для тебе — ціле життя. Кожна хвилина свободи — це окрема історія зі щасливим кінцем.

І я був радий, що зі мною Прабакер. Його добре знали в місті, з ним сердечно вітались різні люди.

— Ти, мабуть, голодний, містере Ліндсею,— сказав Прабакер.— Ти щаслива людина, прошу вибачення за такі слова, а щаслива людина завжди має хороший апетит.

— Гм. Щодо апетиту ти маєш рацію. Але де ж той ресторан, куди ми прямуємо? Якби я знав, що він так далеко, то захопив би з собою

готовий сніданок, щоб з’їсти дорогою.

— Трохи ще, не дуже далеко,— жваво відгукнувся він.

— О’кей.

— О так! Я відведу тебе в найкращий ресторан, з чудовими стравами Махараштри[10]! Ти наситишся без проблем. Всі бомбейські гіди, подібні до мене, їдять там свою їжу. Це такий хороший ресторан, що він повинен платити поліції бакшиш удвічі менший, ніж зазвичай. Ось який він хороший!

— О’кей.

— О так! Але спочатку дозволь мені добути для тебе індійську цигарку. І для мене теж. Зараз ми повинні зупинитися.

Він підвів мене до вуличної ятки завбільшки з картярський столик. На ній були розкладені пачки різних сортів цигарок. Тут-таки на великій мідній таці тіснилися срібні тарілочки з подрібненими кокосовими горіхами, прянощами і різноманітними пастами невідомого походження. Поряд зі столиком стояло відро з водою, де плавало вузьке гостре листя. Продавець діставав листя, змащував його пастою, додавав суміш подрібнених фініків, кокосових горіхів, бетеля[11] та прянощів і згортав це все в маленькі трубочки.

Прабакер пропхався до продавця. Я витягнув шию, спостерігаючи за ним поверх голів, і ступнув на бруківку. І тоді пролунав крик:

— Бережися!

Чиїсь руки схопили мене за лікоть і пхнули назад на тротуар. Тієї ж миті повз мене з ревом пролетів величезний двоповерховий автобус. Я був би вже трупом, якби не ці руки. Я обернувся, щоб подивитися на мого рятівника. Це була найчарівніша з усіх жінок, яких я коли-небудь бачив. Струнка, білолиця, з чорними косами, що спадали на плечі. На зріст невисока, та її впевнено розправлені плечі, горда постава свідчили про неабияку життєву міць. На ній були шовкові панталони, зав’язані біля гомілок, чорні черевички без каблуків, вільна бавовняна блуза і велика шовкова шаль. Кінці шалі, перекинуті за спину, нагадували роздвоєну гриву. Весь її одяг переливався різними відтінками зеленого.

Іронічна усмішка, що грала на її повних вустах, виражала все те, заради чого її можна кохати і чого можна остерігатися в ній. У цій усмішці була гордість, а в контурах тонкого носа — спокійна упевненість. Сам не знаю чому, але я відразу відчув, що багато хто її

гордість розглядає як зарозумілість, а певність плутає з байдужістю. Я цієї помилки не зробив. Її великі очі вражали своєю насиченою зеленню. Такими зеленими бувають дерева в яскравих барвистих снах. Таким зеленим було б море, якби воно могло досягти досконалості.

Вона й досі тримала мене за лікоть. Таким буває дотик коханої — знайомий і збудливий водночас, як вимовлена пошепки обіцянка. Мною оволоділо майже непереборне бажання притиснути її руку до свого серця. Можливо, мені й слід було так зробити. Тепер я знаю, що вона не стала б кепкувати з мене, їй це сподобалося б. І хоч ми були незнайомі, проте секунд із п’ять стояли, дивлячись одне на одного, а всі ті паралельні світи й паралельні життя, які могли б існувати, але ніколи існувати не будуть, оберталися довкола нас. Нарешті вона сказала:

— Вам поталанило. Ще трохи...

— Так,— усміхнувся я.

Вона поволі прибрала руку. Це був м’який природний жест, але я відчув розрив контакту між нами так гостро, неначе мене грубо висмикнули з глибокого щасливого сну. Я нахилився і глянув їй за спину.

— Що там таке?

— Я шукаю крила. Адже ви мій янгол-рятівник.

— Боюся, що їх немає,— відповіла вона з глузливою посмішкою. — В мені дуже багато від диявола.

— Та невже? — усміхнувсь я.— Цікаво, скільки саме?

Біля ятки стояв гурт людей. Один з них — гарний кремезний чоловік років двадцяти п’яти — гукнув:

— Карло, ходімо, *яар*[12]*!*

Обернувшись, вона помахала йому, потім простягнула мені руку, її долоня була міцна, та важко було сказати, які почуття вона виражає. Усмішка її була такою ж двозначною. Можливо, я сподобався їй, але не виключено, що вона просто хотіла скоріше закінчити розмову.

— Ви не відповіли на моє запитання,— сказав я, випускаючи її руку.

— Скільки в мені від диявола? — запитала вона з дратівливою напівпосмішкою.— Це дуже інтимне запитання. Мабуть, найінтимніше з усіх, які мені коли-небудь ставили. Та якщо зазирнете при нагоді в «Леопольд», то, можливо, з’ясуєте це.

Підійшли її друзі, і вона покинула мене. Це були молоді індійці, вбрані відповідно до європейської моди, поширеної у представників середнього класу. Вони раз у раз сміялися і дружньо ляскали один одного по спині, та жоден з них і не доторкнувся до Карли. Здавалося, її оточує аура, одночасно приваблива і недоступна. Я підійшов трохи ближче, вдавши, ніби мене цікавить, як продавець скручує листя. Вона щось казала друзям, але мови я не розумів. Голос її цією мовою набув незвичайної глибини. Либонь, це теж повинно було послужити мені попередженням. Як кажуть афганські свахи, «голос — половина любові». Але тоді я не знав цього, і моє серце кинулося в такі нетрі, куди навіть свахи бояться зазирати.

— Ось, містере Ліндсею, я узяв дві цигарки для нас,— сказав Прабакер, підходячи до мене.— Це Індія, країна бідняків. Тут не треба купувати цілу пачку цигарок. Одну цигарку купити досить. І сірники не треба.

Він сягнув до телеграфного стовпа поряд з яткою і зняв димучу конопляну мотузку, що висіла на гачку. Здувши з кінця мотузки попіл, він прикурив.

— А що це таке він загортає в листя, яке всі жують?

— Це називається *паан*[13]. Чудовий смак, і жування теж. Всі в Бомбеї жують його і плюють, жують і знову плюють без проблем, удень і вночі. Це для здоров'я дуже добре, багато жувати і рясно плювати. Хочеш спробувати? Я дістану для тебе.

Я кивнув — не тому, що мені кортіло скуштувати цього паану, а щоб побути ще якийсь час біля Карли. Вона трималася дуже природно і почувалась як удома на цій вулиці з її незбагненними порядками. Те, що дивувало мене, для неї було, мабуть, звичайною справою. Вона змусила мене пригадати чоловіка-іноземця в нетрищах, якого я бачив з вікна автобуса. Здавалося, вона теж перебуває у цілковитій злагоді з цим світом. Я позаздрив тому, як приязно і ласкаво ставляться до неї друзі.

Але це було не головне. Я не міг відвести очей від її досконалої краси. Я дивився на неї, і зітхання виривалися у мене з грудей. Серце моє немов лещатами здавило. Голос крові підказував: «Так, так, так». У стародавніх санскритських легендах мовиться про любов, зумовлену кармою, про існування зв'язку між душами, яким призначено зустрітися і покохати одна одну. Згідно з легендами, наречену впізнаєш

з першого погляду, тому що твоя любов до неї проглядає в кожному її жесті, кожній думці, кожному русі й кожному почутті, що світиться в її очах. Ті ж легенди попереджують, що кохання може оволодіти тільки одною з цих двох душ. Але мудрість долі в такому разі протилежна любові. Любов не вмирає в нас саме тому, що вона не мудра.

— А, ти дивишся на цю дівчину! — вигукнув Прабакер, простеживши за моїм поглядом.— Ти думаєш, що вона вродлива, *на*[14]? Її звуть Карла.

— Ти знаєш її?!

— О так! Карла,— її всі знають,— відповів він таким гучним театральним шепотом, що я злякався, аби вона його не почула.— Ти хочеш познайомитися з нею?

— Познайомитися?

— Я можу поговорити з нею. Ти хочеш, щоб вона була твоїм другом?

— Що?!

— О так! Карла мій друг, і буде твоїм другом теж, мені здається. Можливо, ти навіть здобудеш багато грошей для своєї благородної особи в бізнесі з Карлою. Можливо, ви будете такими хорошими і тісними друзями, що робитимете разом багато сексу і створите повне задоволення своїм тілам. Я упевнений, що у вас буде дружнє задоволення.

Він вже потирав долоні в передчутті цієї перспективи. Бетель забарвив його широку усмішку в червоний колір. Мені довелося схопити його за руку, щоб перешкодити йому звернутися до неї з цими пропозиціями просто на вулиці.

— Ні! Не треба! Ради всього святого, говори тихіше, Прабакере. Якщо я захочу поговорити з нею, то підійду до неї сам.

— О, я зрозумів,— мовив Прабакер зі збентеженим виглядом.— Ви, іноземці, називаєте це еротичним стимулюванням, так?

— Ні. Еротичне стимулювання — це інше. Це... але менше з тим, забудь про це.

— Добре! Я завжди забуваю про еротичне стимулювання. Я індійський хлопець, а ми, індійські хлопці, ніколи не турбуємося про еротичне стимулювання. Ми відразу ж запихаємо і починаємо стрибати, еге ж!

Він схопив уявну жінку і почав ритмічно гойдати назад-уперед вузькими стегнами, оголивши зуби в криваво-червоній усмішці.

— Будь ласка, припини! — кинув я, перелякано озирнувшись на Карлу і її друзів.

— О’кей, містере Ліндсею,— зітхнув він.— Але я все ж таки можу зробити міс Карлі хорошу пропозицію твоєї дружби, якщо ти хочеш.

— Ні! Спасибі, звісно, але не треба ніяких пропозицій. Я... о Господи, облишмо це. Скажи мені краще, якою мовою говорить зараз он той чоловік?

— Він говорить на хінді, містере Ліндсею. Почекай хвилину, я скажу тобі, що він каже.

Він без жодного збентеження підійшов до гурту чоловіків, що оточували Карлу, і затесався в їх товариство, дослухаючись до розмови. Ніхто не звернув на нього ніякої уваги. Прабакер кивав, сміявся разом з усіма і за декілька хвилин повернувся до мене.

— Він розповідає одну дуже смішну історію про інспектора бомбейської поліції, дуже велику і сильну персону в своєму районі. Цей інспектор замкнув у себе у в’язниці одного дуже хитрого хлопця, але цей хитрий хлопець умовив цього інспектора відпустити його, тому що він сказав цьому інспекторові, що у нього є золото і коштовні камені. А коли цей інспектор відпустив цього хитрого хлопця, він продав йому трохи золота і коштовних каменів. Але це було несправжнє золото і несправжні коштовні камені. Це були підробки, дуже дешеві несправжні речі. І найбільше шахрайство, що цей хитрий хлопець прожив у будинку цього інспектора цілий тиждень до того, як продав йому несправжні коштовності. І ходять великі чутки, що у цього хитрого хлопця були сексуальні справи з дружиною інспектора. І тепер цей інспектор такий лютий і такий сердитий, що всі тікають, коли бачать його.

— Слухай, звідки ти її знаєш? Вона живе тут?

— Дружина інспектора?

— Та ні ж! Я кажу про цю дівчину, про Карлу.

— Знаєш,— протягнув він, вперше спохмурнівши,— у нас в Бомбеї дуже багато дівчат. Ми тільки п’ять хвилин йдемо від твого готелю, і вже бачили сотні різних дівчат. А ще через п’ять хвилин

побачимо ще кількасот. Що п’ять хвилин нові сотні дівчат. А коли підемо гуляти далі, будуть ще сотні, сотні і сотні.

— Сотні дівчат, чудово! — саркастично урвав я його, вигукнувши це трохи голосніше, ніж хотів. Декілька перехожих озирнулися на мене з відвертим обуренням. Я збавив тон.— Мене не цікавлять сотні дівчат, Прабакере. Мене цікавить... ця дівчина, розумієш?

— Добре, містере Ліндсею. Я розповім тобі про неї все. Карла — дуже відома бізнесменка в Бомбеї. Вона тут дуже давно. П’ять років, можливо. У неї є невеликий будинок недалеко. Всі знають Карлу.

— А звідки вона приїхала?

— Напевно, з Німеччини, або звідкись поряд.

— Але, судячи з вимови, вона повинна бути американкою.

— Так, повинна бути, але натомість вона німкеня. А зараз, напевне, вже й індійка. Ти хочеш їсти свій обід?

— Так, тільки почекай ще хвилину.

Гурт молодих людей розпрощався зі знайомими і змішався з натовпом. Карла пішла разом з ними, випроставши спину і високо, мало не зухвало, піднявши голову. Я дивився услід, поки її не поглинула людська водоверть, а вона й не озирнулася.

— Ти знаєш, де «Леопольд»? — запитав я Прабакера.

— О так! Це чудове, чарівне місце, бар «Леопольд»! Повний чудових, гарних людей, дуже, дуже гарних. Всі види іноземців там можна знайти, всі вони роблять там хороший бізнес. Секс, наркотики, валюта, чорний ринок, і пустотливі картинки, і контрабанда, і паспорти, і...

— О’кей, Прабакере, я зрозумів.

— Ти хочеш туди піти?

— Ні, не зараз. Можливо, пізніше.— я зупинився, Прабакер зупинився теж.— Послухай, а як тебе звуть твої друзі? Яке у тебе зменшувальне ім’я?

— О так, зменшувальне ім’я у мене теж є. Воно називається Прабу.

— Прабу. Мені подобається.

— Воно означає «Син світла» або хтось на зразок його. Хороше ім’я, правда?

— Так, це хороше ім’я.

— А твоє хороше ім’я, містере Ліндсею, не таке хороше насправді, якщо ти не заперечуєш, що я кажу це просто тобі в лице. Мені не подобається, що воно таке довге і таке рипуче для людини з індійською мовою.

— Он як?

— Так, пробач, що кажу. Мені воно не подобається. Ні, зовсім ні. Навіть якщо б воно було Бліндсей, або Міндсей, або Ніндсей.

— Ну, та що вдієш,— усміхнувсь я.— Яке є.

— Я думаю, що набагато краще зменшувальне ім’я — Лін,— запропонував він.— Якщо у тебе немає протестів, я називатиму тебе Лін.

Ім’я було нітрохи не гірше за будь-яке інше, під яким я ховався після втечі, й таке саме фальшиве. В останні місяці я вже почав ставитися з гумором, як до чогось неминучого, до тих нових імен, що їх мені доводилося прибирати в різних місцях. Лін. Сам я ніколи не додумався б до такого скорочення. Але воно звучало правильно — хочу сказати, що в нім чулося щось магічне, якийсь голос долі; я відчував, що воно пасує мені так само добре, як і моє справжнє ім’я, що лишилося в минулому, ім’я, що його мені дали при народженні і під яким мене упекли на двадцять років у в’язницю.

Подивившись у великі темні очі Прабакера, що пустотливо виблискували на його круглому обличчі, я всміхнувся і кивнув, погоджуючись. Тоді я ще не міг знати, що саме під цим ім’ям, отриманим від маленького бомбейського гіда, я стану відомий тисячам людей від Колаби до Кандагара і від Кіншаси до Берліна. Доля потребує посередників і зводить свої фортеці з каміння, скріплюючи їх за допомогою подібних випадкових угод, яким спочатку не надають особливого значення. Зараз, озираючись назад, я усвідомлюю, що цей момент — здавалося б, неістотний, що вимагав лише, щоб я ткнув навмання пальцем в «так чи ні»,— насправді був поворотним пунктом в моєму житті. Роль, яку я грав під цим ім’ям — Лінбаба, і особа, якою я став, більш відповідали моїй внутрішній суті, ніж усі інші найменння, зокрема й справжнє моє ім’я.

— О’кей, нехай буде Лін.

— Дуже добре! Я такий щасливий, що тобі подобається це ім’я! І як моє ім’я означає на хінді «Син світла», так і твоє теж має дуже чудове і щасливе значення.

— Так? І що ж воно означає?

— Воно означає «прутень»! — Прабакер був у захваті, чого, мабуть, чекав і від мене.

— Нічого собі!.. Оце сюрприз!

— Воно дуже приголомшливе і дуже ощасливлює. Насправді воно не зовсім означає це, але схоже на «лінг», або «лінгам», а це вже й буде «прутень» на хінді.

— Знаєш, облишмо це діло,— кинув я, рушаючи з місця.— Ти що, смієшся з мене? Не можу ж я ходити всюди, представляючись так людям! «Здрастуйте, радий з вами познайомитися, я Прутень». Забудь про це. Доведеться тобі змиритися з Ліндсеєм.

— Ні-ні! Ліне, я правду кажу тобі, це чудове ім'я, дуже гідне, дуже щасливе,— надзвичайно щасливе ім'я! Люди захоплюватимуться, коли почують його. Ходімо, я покажу тобі. Я хочу віддати цю пляшку віскі, яку ти подарував мені, своєму другу містерові Санджаю. Ось, якраз в цій майстерні. І ти побачиш, як йому сподобається твоє ім'я.

Зробивши ще декілька кроків, ми опинилися біля маленької майстерні. Над відчиненими дверима була написана від руки вивіска:

РАДІОДОПОМОГА
Підприємство з ремонту електрики
Ремонт і торгівля. Власник Санджай Дешпанде

Санджай Дешпанде був кремезним чоловіком років п'ятдесяти з сивою чуприною і білими кущастими бровами. Він сидів за масивним дерев'яним прилавком в оточенні пошкоджених — не інакше як вибухом — радіоприймачів, випатраних плеєрів і коробок із запасними частинами. Прабакер поздоровкався з ним і дуже швидко защебетав щось на хінді, а потім виставив пляшку віскі на прилавок. Містер Дешпанде мовчки вхопив пляшку, і вона зникла за прилавком. З нагрудної кишені сорочки він витягнув пачку індійських банкнотів, відлічив декілька штук і простягнув Прабакеру, тримаючи руку долонею вниз. Прабакер схопив гроші швидким і плавним рухом і поклав до кишені. Потім кивнув на мене.

— Це мій хороший друг,— пояснив він містерові Дешпанде, поплескавши мене по плечу.— Він з Нової Зеландії.

Містер Дешпанде щось буркнув.

— Він якраз сьогодні приїхав до Бомбея, зупинився в «Індійському готелі».

Містер Дешпанде буркнув ще раз, вивчаючи мене з ворожою цікавістю.

— Його звуть Лін, містер Лінбаба,— сказав Прабакер.

— Як його зовуть?

— Лін,— усміхнувся Прабакер.— Його ім'я Лінбаба.

Містер Дешпанде із здивованою усмішкою звів свої кудлаті, брови.

— Лінбаба?

— От-от! — тріумфував Прабакер.— Лін. І також він дуже чудова людина.

Містер Дешпанде простягнув мені руку, я потиснув її. Прабакер потягнув мене за рукав до виходу.

— Лінбаба! — гукнув мене містер Дешпанде, коли ми були вже в дверях.— Ласкаво просимо в Бомбей. Якщо у вас є касетник, або, фотоапарат, що ви хочете продати, приходьте до мене, Санджая Дешпанде, в «Радіодопомогу». Я даю найкращі ціни.

Я кивнув, і ми вийшли надвір. Відтягнувши мене від майстерні на деяку відстань, Прабакер зупинився.

— Бачиш, містере Ліне? Бачиш, як йому подобається твоє ім'я?

— Так, начебто...— пробурмотів я, трохи спантеличений ставленням містера Дешпанде, а також ентузіазмом Прабакера.

Коли я ближче познайомився з ним і почав цінувати його дружбу, я здогадався: Прабакер всім серцем вірить, що його усмішка впливає як на людські серця, так і на довколишній світ. І він, звісно, мав рацію, але мені було потрібно багато часу, щоб зрозуміти це.

— А що означає це «баба» в кінці імені? Лін — це зрозуміло. Але чому Лінбаба?

— «Баба» — це таке поважне ім'я,— усміхнувся Прабакер.— Якщо поставити «баба» в кінці твого імені або в кінці імені якої-небудь особливої персони, то це означає, що ми виражаємо пошану,— як до вчителя, чи до священика, чи до поважної старої людини.

— Гм, зрозуміло... Але знаєш, Прабу, це, загалом, справи не міняє. Прутень є прутень, тож не знаю...

— Але ти ж бачив, як твоє ім’я сподобалося містерові Санджаю Дешпанде! Побачиш, як воно сподобається іншим людям. Я скажу його всім просто зараз, дивися! Лінбаба! Лінбаба! Лінбаба!

Він волав на повний голос, звертаючись до всіх зустрічних.

— Добре, Прабу, добре. Я вірю. Заспокойся,— настала моя черга тягнути його вперед за рукав.— І мені здавалося, ти хотів випити віскі, що я тобі дав, а не продати.

— Ох, так,— зітхнув він.— Я хотів випити його, і вже пив його в думці. Але тепер, Лінбаба, на гроші, які я отримав за продаж твого чудового подарунка містерові Санджаю, я можу купити дві пляшки дуже поганого і чудово дешевого віскі, і ще залишиться дуже багато грошей, щоб купити нову красиву червону сорочку, одну толу хорошого чарасу, квитки на чудовий індійський кінофільм з кондиціонованим повітрям і їжі на два дні. Але почекай, Лінбаба, ти не їси свій паан. Ти повинен покласти його в рота і жувати, а то він стане черствим і поганим для смаку.

— О’кей. І як же це зробити? Отак?

Я сунув за щоку згорнутий в трубочку листок, як це робили інші. За декілька секунд рот мій наповнився соковитою ароматною солодкістю. Смак нагадував мед, але заразом був гострий і пряний. Листяна обгортка почала розчинятися, і тверді шматочки кокосового горіха, фініків і насіння змішалися з солодким соком.

— Тепер ти повинен виплюнути небагато паану,— напучував мене Прабакер, зосереджено стежачи за тим, як працюють мої щелепи.— Це треба зробити отак, дивися.

Він випустив з рота струмінь червоного соку, який приземлився за метр від нас, утворивши пляму завбільшки з долоню. Це була філігранна робота майстра. Ні краплі соку не лишилося у нього на губах. Я спробував повторити його досягнення, але з рота пішли бульки, а червона рідина, вимастивши сорочку, ляпнула на мій правий черевик.

— Сорочка без проблем,— заявив Прабакер, а потім витягнув з кишені носову хустку і почав старанно втирати сік в мою сорочку, від чого пляма зовсім не стала непомітніша.— Черевики — теж не проблема. Я їх теж витру. Але зараз я повинен поставити тобі питання: ти любиш плавати?

— Плавати? — перепитав я, мимоволі проковтнувши паан, що залишався в роті.

— Так, плавати. Я відведу тебе на пляж Чаупаті, дуже чудовий пляж, і там ти можеш попрактикуватися — жувати і плювати, і ще жувати, і ще плювати паан, але на тобі не буде стільки одягу, тож ти не витрачатимеш грошей на прання.

— Послухай, я хотів запитати щодо екскурсій по місту. Адже ти працюєш гідом?

— О так, я самий кращий гід в Бомбеї, і у всій Індії теж.

— Скільки ти береш за день?

Він пустотливо поглянув на мене і надув щоки, що було, як я почав розуміти, ознакою хитрості, котра правила за підкладку його широкої привітної усмішки.

— Я беру сто рупій за день.

— О'кей.

— І туристи платять за мій обід.

— Це зрозуміло.

— І за таксі теж туристи платять.

— Так, звісно.

— І за квитки на автобус.

— Зрозуміло.

— І за чай, якщо ми п'ємо його, щоб освіжити свої персони.

— Так-так.

— І за сексуальних дівчат, якщо ми йдемо до них у прохолодну ніч, коли ми відчуваємо, що у нас набубнявіла велика необхідність.

— Гаразд, гаразд. Послухай, я заплачу тобі за цілий тиждень. Я хочу, щоб ти показав мені Бомбей, пояснив, що тут до чого. Якщо все буде добре, в кінці тижня я заплачу тобі додаткову премію. Як тобі ця ідея?

У очах у нього виблискувала усмішка, хоча голос чомусь був похмурий.

— Це твоє хороше рішення, Лінбаба. Твоє дуже хороше рішення.

— Ну, це ми побачимо,— засміявсь я.— І ще я хочу, щоб ти навчив мене деяким словам на хінді.

— О так! Я можу навчити тебе всьому, що захочеш! «Га» означає «так», «нагин» — «ні», «пані» — «вода», «кганна» — «їжа».

— Добре, добре, не все відразу. Ну що, це ресторан? Слава Богу, а то я вже вмираю з голоду.

Я хотів зайти в темний непоказний ресторанчик, але Прабакер зупинив мене. Обличчя його з якоїсь причини раптом прибрало серйозного виразу. Він проковтнув грудку в горлі, неначе не знав, як узятися до діла.

— Перш ніж ми будемо їсти цю чудову їжу,— мовив він нарешті, — і перш, ніж ми займатимемося взагалі яким-небудь бізнесом, я повинен... мені треба тобі дещо сказати.

— Ну, вперед.

Вигляд у нього був настільки пригнічений, що мене охопили погані передчуття.

— Так от, знаєш... ця тола чарасу, яку я продав тобі в готелі...

— Так?

— Ну, розумієш, це була ціна для бізнесу. Справжня ціна, дружня, — всього п’ятдесят рупій за одну толу афганського чарасу,— він підняв руки, потім опустив їх, ляснувши себе по стегнах.— Я попросив у тебе на п’ятдесят рупій більше, ніж треба.

— Ясно,— відгукнувся я спокійно.

Як на мене, це була дрібниця, і мені хотілося засміятися. Проте для нього це було дуже важливо, і я здогадувався, що йому нечасто доводиться робити такі зізнання. Згодом Прабакер пояснив мені, що якраз у цей момент він вирішив стати моїм другом, а це означало, що він завжди повинен бути чесним зі мною. Відтоді він завжди казав мені правду просто у вічі, що, звісно, не могло не розчулювати, хоча деколи і дратувало.

— Ну, і що ж ми робитимемо з цим?

— Я пропоную ось що,— відповів він дуже серйозним тоном.— Ми швидко-швидко викурюємо весь цей чарас по бізнес-ціні, а потім я купую для нас новий. І тепер все буде для тебе — і для мене теж — за дружньою ціною. Така політика буде без проблем?

Я засміявся, він теж. Я обійняв Прабакера за плечі, і ми пірнули в переповнений смаковитими пахощами ресторан.

— Ліне, я думаю, я твій дуже хороший друг,— сказав Прабакер, щасливо посміхаючись.— Ми з тобою ладні хлопці, так?

— Все може бути,— відгукнувся я.— Все може бути.

За декілька годин потому я лежав у ліжку в своєму номері, довкола була темрява, а вгорі лунало ритмічне дзижчання вентилятора, що обертався на стелі. Я відчував утому, але заснути не міг. Вулиця за вікном, де завидна вирувало ділове життя, тепер затихла в обіймах нічної духоти. Дивовижні й загадкові вуличні сценки мигтіли у мене перед очима, нові надії і перспективи не давали мені спокою, і я не міг стримати усмішки. На батьківщині жодна душа не знала, де я перебуваю. Жодна людина в Бомбеї не знала, хто я такий. Я сховався поміж двома світами і почувався майже в безпеці.

Я подумав про Прабакера і його обіцянку повернутися вранці, щоб покласти початок моєму знайомству з містом. «Чи повернеться він? — гадав я собі.— А може, гуляючи по вулиці, я побачу, як він веде кудись нового туриста?» З байдужою відчуженістю самотньої людини я вирішив: якщо він таки прийде вранці, то можна буде, мабуть, і справді з ним заприятелювати.

Знову і знову мені згадувалася Карла. Мене дивувало, що її обличчя так закарбувалося в моїй пам'яті. «Якщо ви зазирнете в «Леопольд», то, можливо, з'ясуєте це», сказала вона мені на прощання. Я не знав, запрошення це, виклик чи попередження. Хоч як воно там було, я мав намір її відшукати. Не відразу, звісно. Спочатку треба було отримати бодай приблизне уявлення про місто, яке вона, схоже, знала дуже добре. Я вирішив, що піду в «Леопольд» через тиждень. А поки що потиняюся Бомбеєм, познайомлюся з ним.

На периферії моїх роздумів, як завжди, оберталися своїми орбітами спогади про сім'ю і друзів. Невідступні. Недосяжні. Щоночі мене охоплював невимовний сум за ними. Щоночі я з нудьгою згадував, чого свобода коштувала мені, і мені ставало страшенно соромно перед моїми близькими. Я усвідомлював, чого коштувала моя свобода для людей, яких я любив і яких, я був певен, ніколи більше не побачу.

— Ми могли б збити ціну,— озвався раптом рослявий канадець зі свого кутка. В нічній тиші його слова прозвучали, ніби гуркіт каміння, розсипаного металевим дахом.— Треба умовити цього менеджера зменшити плату за номер. Знизити її з шести баксів у день до чотирьох. Це, звісно, не такі й великі гроші, але так тут робляться всі справи. Треба торгуватися з цією публікою. Ми завтра виїжджаємо, а ви залишаєтеся тут. Ми говорили про це, поки вас не було, тому що

ми... ну, ніби турбуємося про вас. Тут треба тримати марку, друже. Якщо не навчишся цьому, вони висмокчуть з тебе всі соки. Індійців, що живуть в містах, нічого, крім зиску, не цікавить. Я не хочу сказати, що всі вони такі. Індія велика країна, а то ми не приїхали б сюди ще. Але індійці не такі, як ми. І вони, загалом, чекають, що ми не будемо з ними церемонитися. Тут треба вміти наполягти на своєму.

Щодо плати за кімнату він, звісно, мав рацію. Ми могли б скинути один-два долари на день. Зрозуміло, що, торгуючись, економиш гроші. Власне, так і годиться вести справи в Індії.

Але в той же час він не мав рації. Згодом я заприятелював з Анандом — його прихилило до мене те, що я з повагою поставився до нього і відразу повірив йому, не намагаючись сперечатися і виторгувати зайвий долар. Згодом він неодноразово говорив мені це. Він знав, що шість доларів були не такою вже й великою ціною для трьох іноземців. Власники готелю щодня забирали собі чотири долари з кожного номера, таке було їх правило. А ті два долари були платнею Ананда і трьох коридорних готелю.

Тієї першої ночі в Бомбеї я ще не знав всього цього. Я діяв, підкоряючись інстинкту, спокушаючи долю. Я не знав, що вже віддав своє серце цій жінці й цьому місту. І в тому щасливому невіданні поринув у спокійний сон.

Розділ 2

Карла з’явилася в «Леопольді» о звичайній порі, й коли вона зупинилася біля сусіднього столика перекинутися словом з друзями, я вже вкотре спробував був знайти порівняння для того зеленого полум’я, що вирувало в її очах. Мені згадувалося шляхетне каміння, зелене листя й теплі морські обмілини на коралових островах, та живі смарагди її очей в золотавій сонячній оправі сяяли набагато м’якше, ніж будь-які барви на світі. Врешті я таки знайшов природну зелень, що ідеально відповідала кольору її прегарних очей, але сталося це за декілька місяців після того вечора в «Леопольді». І з незрозумілої причини я не сказав їй про це. Тепер я дуже шкодую, що промовчав, і Минуле відбивається в нашій свідомості відразу двома дзеркалами: одне яскраве, в нім видно те, що ми колись сказали чи зробили, а друге темне, наповнене тим, чого ми не сказали чи не зробили, і вже ніколи не дістанемо змоги виправити цю помилку. Сьогодні я розумію, що від самого початку, в перші тижні нашого знайомства — можливо, саме того вечора — повинен був знайти слова, щоб сказати їй головне — сказати, що вона мені подобається.

А вона мені подобалася, і подобалося мені в ній усе. Гельветська[15] мелодійність її швейцарсько-американської англійщини, і те, як вона поволі відкидала коси великим і вказівним пальцями, коли була чим-небудь роздратована. Її проникливі, дошкульні слова, і її манера м’яко й невимушено торкатися пальцями людини, що їй подобалася,— вона так робила, коли проходила повз ту людину чи сідала поруч із нею. Мені подобалось, як довго вона дивилася мені в очі, не переходячи ту грань, коли це могло збентежити, а потім усміхалася, пом’якшуючи виклик, проте не відводила погляду. Так само дивилася вона у вічі всьому світові, й це теж подобалося мені, бо я теж ставився до того світу вороже. Світ хотів убити мене або зловити. Він хотів посадити мене в клітку, з якої я втік, тому що «хороші хлопці» у формі охоронців, що отримували зарплатню за свою роботу, припинали мене до стіни і били, ламаючи кістки. Може, світ і мав рацію, намагаючись мене ув’язнити. Може, я і не заслуговував на

краще. Але придушення особистості, як свідчать психологи, викликає у деяких людей опір, і я все своє життя чинив той опір світові.

«Ми зі світом розірвали стосунки,— сказала мені якось Карла в перші місяці нашого знайомства.— Він намагається знов налагодити їх, але я не піддаюся. Напевно, я не вмію прощати». Я і сам здогадався про це — з найпершої хвилини я знав, що вона дуже схожа на мене. Я бачив у ній рішучість, що переростала майже в жорстокість, хоробрість, що мало не переростала в шал, і несамовите прагнення любові. Я розумів усе це, але не сказав їй ні слова. Я не сказав їй, як вона мені подобається. Після тієї втечі попервах мені наче заціпило, я був ніби контужений нещастями, що вторглися в моє життя. Моє серце перебувало десь у самісінькій глибині, у тиші. Ніхто не міг і ніщо не могло мене серйозно поранити. Ніхто не міг і ніщо не могло зробити мене по-справжньому щасливим. Я був жорстоким і крутим, а це, мабуть, найгірше, що може статися з людиною.

— Ти стаєш завсідником закладу,— пожартувала вона, сідаючи за мій столик і скуйовдивши мені чуприну пальцями.

Мені страшенно подобалося, коли вона так робила,— це свідчило, що вона розуміє мене і розуміє, що я не ображуся. Мені тоді було тридцять, я був гінкий, широкоплечий, з могутніми грудьми і великими руками. У людей нечасто виникало бажання скуйовдити мені чуба.

— Так, мабуть.

— Як сьогоднішня екскурсія з Прабакером? Цікаво було?

— Він возив мене на острів Гхарапурі, показав печери.

— Гарне місце,— відгукнулася вона, дивлячись на мене, але думаючи про щось своє.— Тобі треба подивитися печери в Аджанті і Еллорі, якщо трапиться нагода. Я одного разу провела цілу ніч в одній з печер Аджанти. Їздила туди з моїм босом.

— З твоїм босом?

— Так, з босом.

— Він європеєць, твій бос, чи індієць?

— Та, власне, ні те, ні те.

— Розкажи мені про нього.

— Навіщо? — насупившись, запитала вона.

Я сказав це тільки для того, щоб продовжити розмову, утримати її біля себе, і настороженість, що виявилася в її різкому короткому

питанні, здивувала мене.

— Та просто так,— усміхнувсь я.— Мене цікавить, як люди влаштовуються тут на роботу, яким чином заробляють, от і все.

— Я зустріла його п’ять років тому в літаку, коли летіла з Цюріха, — відповіла вона, дивлячись на свої руки і начебто заспокоївшись.— У мене був квиток до Сингапура, але до того моменту, коли ми приземлилися в Бомбеї, він умовив мене зійти разом з ним і влаштуватися до нього на роботу. Поїздка в печери — це було щось особливе. Він організував її для мене, виклопотавши спеціальний дозвіл, і сам відвіз мене в Аджанту. Я провела цілу ніч сама у величезній печері з кам’яними статуями Будди і тисячею кажанів, які повсякчас верещали. Я почувалася в безпеці — бос виставив охоронця біля входу в печеру. Але це було неймовірне, фантастичне відчуття. І воно допомогло мені тверезо поглянути на речі. Іноді серце перевертається у тебе саме так, як треба,— якщо ти розумієш, що я маю на увазі.

Я не зовсім зрозумів ті слова, та кивнув, коли вона допитливо подивилася на мене.

— У такі моменти ти щось усвідомлюєш, відчуваєш щось нове для себе. І лише ти можеш сприймати це саме таким чином. Після тієї ночі я була упевнена, що ніколи вже не матиму такого відчуття, ніколи і ніде, окрім як в Індії. Не можу цього пояснити, та я просто знала, що я удома, в безпеці, й що все буде добре. І, як бачиш, я ще тут.

— А чим він займається?

— Хто?

— Твій бос. Що у нього за справа?

— Імпорт,— відповіла вона.— І експорт.

Вона замовкла й, обернувши голову, окинула поглядом інші столики.

— Ти не сумуєш за домівкою?

— За домівкою?

— Я маю на увазі, за Швейцарією.

— Так, сумую. Я виросла в Базелі — ти не був там?

— Ні, я жодного разу не був у Європі.

— У такому разі тобі треба поїхати туди і обов’язково побувати в Базелі. Знаєш, це справді європейське місто. Рейн розділяє його на Великий і Малий Базель, і в них різний стиль життя і різні погляди на

нього. Немов живеш у двох містах одночасно. Мене це цілком влаштовувало колись. І в цьому місці сходяться три держави, тож у будь-який момент можеш перетнути кордон і прогулятися по Франції або Німеччині. Можна поснідати у Франції, пообідати в Швейцарії, а повечеряти в Німеччині, віддалившись від міста всього на декілька кілометрів.

Вона раптом зупинилася і подивилася на мене крізь довгі нефарбовані вії.

— Прошу вибачення за лекцію з географії.

— Нема за що вибачатися. Це дуже цікаво. Продовжуй, будь ласка.

— Знаєш, Ліне,— промовила вона поволі,— а ти подобаєшся мені.

Її очі спалювали мене на зеленому вогні. Я трохи почервонів — не від збентеження, а від сорому за те, що не зважився першим сказати «ти мені подобаєшся» — прості слова, які вона вимовила з такою легкістю.

— Справді? — якомога недбаліше відгукнувся я, намагаючись не показати, як багато це означає для мене. Її губи здригнулися в усмішці.

— Так. Ти умієш слухати. Це небезпечна зброя, тому що проти неї важко встояти. Відчувати, що тебе слухають,— це чи не найкраще, що є на світі.

— А що ж найкраще?

— Ну, це будь-хто скаже. Найкраще — це влада.

— Невже? — розсміявся я.— А як щодо сексу?

— Ні. Якщо полишити осторонь біологію, можна сказати, що головне в сексі — боротьба за владу. Через те він всіх так і турбує.

Я знову розсміявся.

— А як же любов? Багато хто вважає, що найкраще — любов, а не влада.

— Вони помиляються,— відповіла вона з лаконічною незаперечністю.— Любов — протилежність влади. Саме з цієї причини ми так боїмося її.

— Карло, любонько, які страшні речі ти говориш! — вигукнув Дідьє Леві, що підійшов до нас і сів поруч із Карлою.— В тебе, мабуть, якісь підступні наміри щодо нашого Ліна.

— Ти ж не чув ні слова з нашої розмови.

— Мені й не треба чути тебе. Досить подивитися на його обличчя. Ти закидала його своїми загадками, і у нього вже голова йде обертом. Ти забуваєш, Карло, що я дуже добре тебе знаю. Але це не страшно, Ліне, зараз ми приведемо тебе до тями.

Він гукнув офіціянта, назвавши номер, вишитий на нагрудній кишені його червоного піджака.

— *Гей, чар намбер! До батле бір!*[16] Що ти будеш, Карло? Каву? *Гей, чар намбер! Ач кофі аур. Джалді каро!*[17]

Дідьє Леві було тридцять п’ять років, та через м’ясисті складки і глибокі зморшки на пухкому обличчі він виглядав набагато старшим. Кидаючи виклик вологому клімату, він постійно носив бахматі полотняні штани, бавовняну сорочку і пожмаканий сірий вовняний піджак спортивного крою. Його густе кучеряве волосся завжди було підстрижене, а щетина на його втомленому лиці здавалася неголеною щонайменше три дні. Говорив він по-англійському з утрируваним акцентом і повсякчас із млявим єхидством намагався підкусити як друзів, так і незнайомців. Зрозуміло, не всім подобалися його кпини, але люди терпіли їх, тому що Дідьє часто бував корисним, а деколи й просто незамінним. Він знав, де можна купити чи продати будь-яку річ і будь-який товар — від пістолета до коштовних каменів чи кілограма білосніжного тайського героїну щонайкращої якості. Іноді він хвалився, що готовий майже на будь-який вчинок заради кругленької суми — за умови, звісно, що це не створить дуже серйозної загрози його життю і добробуту.

— Ми розмовляли про те, що ж вважається найкращим на світі,— сказала Карла.— Свою думку із цього приводу можеш не висловлювати, я її знаю.

— Авжеж, ти скажеш, що для мене найкраще — гроші,— лінькувато мовив Дідьє,— і ми обоє матимемо рацію. Всяка розсудлива людина рано чи пізно розуміє, що гроші на нашому світі — практично все. Чесноти і високі ідеали, звісно, мають свою цінність в історичній перспективі, але в повсякденному житті саме гроші дозволяють нам перебиватися з дня на день, а нестача їх кидає нас під колеса тієї ж історії. А ти що сказав із цього приводу, Ліне?

— Він ще не встиг нічого сказати, а тепер уже не матиме такої можливості.

Рекомендована література

Живи. Твой мир начинается с тебя

Листоноша завжди дзвонить двічі

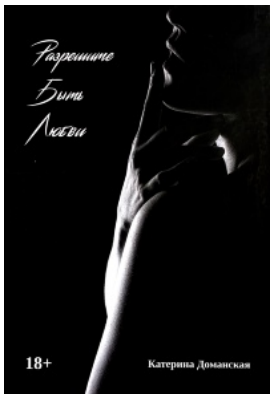

Разрешите быть любви

Ручка шариковая TriClick

Unfu*k yourself. Парься меньше, живи больше

Перейти до категорії **Художня література**

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ